

הַלְבוּת סֵפֶה סִימָן תַּרְלָט

ביאורים ומוספים

[משניב ס"ק יז]

אָפֶלֶר ק"מ¹⁸.

18) ובביאור הטעם שיש מעלה לשתת מים בסוכה, אף על פי שאין דרך דירה בכך, כתב בש"ת שואל ומשיב (רביעאה ח"ג סי' יא) שהוא משום שבכך גודר את עצמו שלא יבא לאכול אכילת קבע מחוץ לסוכה. מאידך, דעת הגר"י מבריסק (קונטרס הביאורים סוכה סי' יז) שמקיים מצוה של ישיבה בסוכה בשתייה בסוכה, וכן משמע בשנת אליהו (ברכות פ"א מ"ג, הובא בביה"ל לעיל סי' רלב סי' ד"ה ואם) שכתב שכל שהוא מצוה בעצם אלא שלא הצריכוהו חכמים לעשותו, כגון שתיה מים בסוכה, אם עשה כן נותנים לו שכר על שעשה מצוה מן המובחר (ואינו נקרא הדייט מחמת שפטור מן הדבר ועושהו). וכן מבורר ברברי הגר"י איוערבך המובאים לעיל (ס"ק יב) ששייך בשתייה מים ענין של ישיבה בסוכה, וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני סוכות ע"ג רמ"א) שיתכן שמקיים בכך מצוה סוכה, אף על פי שהשתיה עצמה אינה מעשה דירה, מפני שהיא מצטרפת ונשללת לשאר עניני הדיוור הנעשים בסוכה, ונחשבת אף היא כחלק ממעשי הדירה, אלא שלמעשה הסתפק שמה המעלה בשתייה בסוכה היא רק משום חיוב מצוה.

ומי שאינו יכול להיכנס לסוכה, וצמא לשתות, כתב בש"ת עולת שמואל (סי' צח, הובאו חלק מדבריו בביה"ל להלן סי' ד"ה וכל) שאם מצטער בכך ומ"מ מחמיר על עצמו ואינו שותה, נקרא הדייט, ואף שכתב המג"א (ס"ק טו) שמוכא בירושלמי שרב הוה החמיר על עצמו שלא לשתות מחוץ לסוכה אף שהיה צמא (ובפמ"ג שם כתב שתלמיד חכם ראוי להחמיר). וזהו רק באופן שלא הצטער בכך, מה שאין כן כשמצטער שמתבטל על ידי כך מעונן יום טוב או חול המועד, נקרא הדייט, כיון שחושב להרזיה בהימנעותו מהשתיה, ונמצא מפסיד מצוה שמהת יום טוב. (וראה לקמן (סי' תרמ ס"ק כב) לגבי מי שמצטער ללכת לסוכת חבירו, שבמצטער כזה יכול האדם לחייב את עצמו ולעשות את המצוה בשמחה ולברך). מאידך, בבכורי יעקב (סי' תרמ ס"ק כו) מבורר שאף אם מצטער מחמת רעב או צמא, יש מעלה להימנע מאכילה ושתייה, וכן כתב הגר"י איוערבך (נשמת אברהם ח"א סי' תרמ ס"ק ח, וראה ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח אות לח) וכעין זה מובא בתוספת מעשה רב (אות טב) שכשהיה הגר"א בבית האסורים בסוכות, נמנע מלהירדם שם, למרות שעברו כמה ימים שלא ישן, והצטער מאד. (וראה להלן (ס"ק טו) שבאכילת בשר שלא בקביעות אין להחמיר כלל, ואף לא נאמר על זה שינכון להחמיר, וי"ל שמי"מ הוא בכלל 'החמיר תבא עליו ברכה' כמבואר כאן לענין מים).

[משניב ס"ק טו]

שְׁקִיבֵעַ סְעוּדָתוֹ פְּנֵיהֶיּוֹ וכו', חוץ לַסֵּפֶה²⁰.

19) ושיעור קביעות סעודה, כתב בביה"ל (ד"ה אם), שאינו קביעות שיעור סעודה על פת הבאה בכיסנין המבואר לעיל (סי' קטח ס"ק כז) וכשיער קביעות סעודה לענין עירובי חצרות המבואר לעיל (סי' שסח ס"ג).

20) וכן שאר מיני מאכל, כתב לעיל (ס"ק יג) שדינם כמינים אלה, וכגון ביצים, כמבואר בשערי תשובה (ס"ק ד).

[משניב ס"ק טז]

לְקַבֵּל פְּנֵי רְבוּזָא וכו', וְעַל הַיְשִׁיבָה שְׂאֵתָהּ וְהֵצֵא.

21) משמע ששייך דין הקבלת פני רבו בזמן הזה אף שאין בית המקדש קיים, וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרמ ס"ק לה).

22) וענין הישיבה הגורם ברכה יותר מאשר האכילה לדבר, כתב הגינת

הרדים (הובא בשערי תשובה ס"ק ה) שהוא מפני שעל ידי הישיבה נחשב הדבר כמעשה דירה, שהרי כמו כן נכנס לביתו על מנת לשבת שם, מה שאין כן אכילת פירות, שהיא עצמה אינה מעשה דירה, ומאידך אין דעתו כשוכנס אליה על ישיבת הסוכה, תל כן כשחושב בשעת הכניסה גם על הישיבה בה, אזי יכול לברך.

וסדר הברכות כשמברך על פת הבאה בכיסנין בסוכה, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני סוכות ע"ג ר"ג) שיש להקדים ברכת בי"מ, כיון שברכת לישב באה מחמת האכילה. וכן דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב ע"ג ר"ב) [והוסיף, שאינו הפסק אף לדעת הגר"א שמברכין על הכניסה לסוכה, מפני שלמעשה הוא מענין האכילה שהרי אסור לאכול מחוץ לסוכה], וכן כתב בלוח א"י שנהגים, וכתב על זה בש"ת שלמת חיים (סי' שטו) שאינו הפסק. מאידך, דעת הגר"י איוערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות כ, ששי"כ פמ"ח ע"ג מה, ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח אות לח) שראוי להקדים ברכת לישב בסוכה לברכת בורא מיני מזונות, מפני שעיקר הברכה היא על הישיבה והקביעות (והאכילה היא חלק ממנה). שהרי על האכילה עצמה יש שיטות [שחשש להם המשגיב] שאין מברכים עליהם, ואם כן אין לברכה לאחר ברכת המאכל משום הפסק. [אכן דן (ספר הסוכה ומנחת שלמה שם) שיתכן שאין זה הפסק כיון שהאכילה מחייבתו קצת בברכה, ולפי צד זה יצטרכו להקדים את הברכה התדירה לשאניה תדירה].

[משניב ס"ק יח]

אֵין לוֹ לְפִטוֹר עֲצָמוֹ מִן הַשֵּׁנָה²³.

23) ואף חתן בשנה הראשונה לגישואיו (כשאינו מצטער כמבואר במושגיב], כתב הגר"י קניבסקי (ארבעת המינים כהלכתם תשובה ק"ו) שצריך לישון בסוכה וכן דעת הגר"י איוערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ט ארצות הלכה ע"ג 140), ורק לגבי שבעת ימי המשתה מבורר בשו"ע לקמן (סי' תרמ ס"ח) שפטור. מאידך, בשו"ת דברי יציב (ארוח ח"ב סי' רעד) כתב שפטור, כיון שמבורר ב"י (ס"ק ט) [וכן בשו"ע הרב ס"ט] שהטעם שנהגים העולם לישון מחוץ לסוכה הוא מפני שהם עוסקים במצוה לשמח את נשותיהם בשינה יחד עמהם [ובשאר דברים], והעוסק במצוה פטור מן המצוה, והעיר הנשמת אדם (כלל קמו ס"ק א) שלחלכה מצוה 'שימח' אינה נהנת אלא בשנה הראשונה ואי אפשר לפטור מטעם זה את העולם שישנים אף לאחר שנה זו מחוץ לסוכה, וכתב הדברי יציב, שדצא מדברי הנשמת אדם שבשנה הראשונה אף הוא יודה שפטור, ובפרט שלדעת הרמ"א יש לימוד זכות על כל העולם, וכן דעת הגר"י שיינברג (ישמח לב ח"א ע"ג רס"א) שאם אשתו מצטערת מכך שאינו ישן עמה בשנה ראשונה פטור מלישון בסוכה.

ולענין האיסור לישון יחיד בלילה, אף שהביא המשגיב לעיל (סי' רלט ס"ק ט) מחז"ל שהישן בחדר יחיד אוחותו לילית [וראה מה שכתבנו שם האם מועיל אור בחדר], מי"מ לענין שינה בסוכה הורה הגר"א (מעשה רב אות רכ"א) שמותר משום שישומר מצוה לא ידע דבר רע, והביאו הבכורי יעקב (ס"ק יח). אכן, במקום שקביע הזקא, כתב הכף החיים (ס"ק יג) שאין לסמוך על הנס.

[ביה"ל ד"ה י"ד]

אוכל ושותה בַּסֵּפֶה²⁴.

24) ולדעות שפטור מסוכה בשתיית יין, כתב בשערי צדק לעיל (ס"ק כט) שיש לבאר את דברי הגמ' שיש לשתות בסוכה, לגבי שתיה משקים בשעת האכילה [ולא לגבי שתיה יין בלא אכילה].

הלכות ספה סימן תרל"ט

באר הגולה קד

ח משנה נבט כ"ז
ט ה"א י"ט ע"ב בס"ט
התקנה פ"ק ד'
דכ"ח

[*] יומי שישקמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לספה (יד) אפילו מים, הרי זה משקה. * והכשיל העשוי מחמישה מינים, (טו) אם קובע עליו השיב קבע (טו) וצריך ספה: הגה רמ"א שצ"ה וצ"ח להקל עקשו בשנה שאין לשנים בספה רק המדקדקין במצות, יש אומרים (יו) משום צנה, ה"ש צער לישן במקומות הקרים (מרכי פ' הישן); ולי נראה, משום דמזגת ספה איש וביתו איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה, ובמקום שלא יוכל לישן עם אשתו שאין לו ספה (ו) מיוחדת (יה) פטור. * וטוב להחמיר ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא

באר היטב

הוא הסעודה לאפוקי נפש מפלגתא, וכן בקבע דבשר וגבינה וכדומה בהן, עכ"ל. וה"ו השלה דאין לברך לישב בספה כלל על השתנה אפילו בקביעות, האפילו את"ל דתני בסנה מ"מ אותה ברכה שברך על האכילה פוטרת אותו מכל וכל, ואפילו אם קובע עצמו לשתות קום האכילה כגון שתות יין ושרף פמדינות אלו אפ"ח ברכה שיברך אח"כ בשעת האכילה פוטר, ע"כ אין לברך כלל רק על האכילה כמיש בסוף הסימן, עכ"ל. ע"ש. ועין ט"ז ס"ק יח: (ו) מיוחדת. ואין לבטוח השלמת בביה התרה אלא בסנה בשבת יד"ט, אף בשמיני עצרת וקפה ג"כ בבית החורף, הגמ"ג וכתב א"ז: ומשמע דאף בסנה אין חייב לבטוח בתוה"מ, וה"ה בחוה"מ של פסח:

משנה ברורה

ויברך 'לישב בספה' ויוצא לכל הדעות: (יד) אפילו מים¹⁶. וכל שכן פת דרך עראי: (טו) אם קובע עליו וכו'. רוצה לומר, שאוכלים (סה) בחבורה, או שאוכל שיעור חשוב שקובע סעודתו בן¹⁷, ולא די שיאכל מעט יותר מכביצה כמו בפת. ועין במקנה אברהם שהקשה על זה, (לו) ודעתו דדינו משם כמו בפת, דיתור מכביצה מעט (לז) חייב בספה, אכן לענין לברך 'לישב בספה', דעת האחרונים דאין לברך רק פשקובע עליו סעודה, כמו שכתוב בשלחן ערוך. ודע עוד, דהכפימו פטה אחרונים, הנכון להחמיר מלאכל (לח) פשר נדגים וקביעה חוץ לספה¹⁸, ודוקא (לט) בקביעות, אכל שלא בקביעות אין להחמיר כלל: (טו) וצריך ספה. פרוש, מדינת, ועל פני צריך (מ) לברך 'לישב בספה'. וכתב המאמר מרדכי, שמי שאכל פת הפאה בכיסוין בשחרית בתוך הקאפ"א וכיוצא, כמו שאנו נוהגים בכל ימות השנה, אף על פי שאנו מקבץ 'המוציא' בין שאנו אוכל שיעור שדורך בגי'אדם לקבע עליו, מפל מקום בעי ספה, שהרי הוא קובע סעודתו עליו וכו', וכן נהגנו לברך עליה 'לישב בספה', עין שם. ונקט מלתא דשכיחא, שהוא הדין אפילו בלא שתחת קאפ"א, כיון דקבע סעודה על הפת-כיסוין. ואם לא קבע סעודתה עליו רק שאכל יתור מכביצה, יש דעות בין האחרונים אם צריך לברך 'לישב בספה', ועין פשערי-תשובה שכתב דלענין שפת יד-טוב בבקר בשמקדש ואוכל פתי-כיסוין במקום סעודה [אף שאחר-כך הולך להיזק לקבל פני רב¹⁹] וכדומה ונמשך כמה שעות עד זמן סעודה, לכלי עלמא יכול לברך 'לישב בספה', דכיון שאוכל אותה בתורה סעודה הצריכה לקדוש, שפיר דמי שיברך ברכת ספה, דמתחשבתו משוי לה קבע, ויכול אין פדאי לברך דספק ברכות להקל, אכן מנהג העולם לברך אף בחל. וכדי להוציא מחשש ברכה לבטלה יראה שלא לצאת מיד אחר אכילתו, רק לשכת שם ומזמרה, ויכון בשעת ברכתו 'לישב בספה' על האכילה ועל הוישיבה שאחר (ה"ה): (יז) משום צנה. ואמ"ן, מי שאין לו פרים וקטנות פראי ויש צנה, אין לו להחמיר לישן שם, דנראה הדין, כמו שכתוב בסעיף ז בהנה"ח נמ"א. ועין לקמן סימן תרט סעיף ד בהנה"ח והמה שכתבנו שם:

שערי תשובה

[*] ומי שישקמיר כו'. ועין ככ"ז שכתב בשם צ"ח לדרך שהיא תקרא יתרה כ"כ ספור"ל, ועין לקמן סימן תרמ"ב, וכתב רמ"א וכתב חפ"ח מקביעה אין מי שישקמיר, ובא"ר הקשה ע"ז. והב"י כ"כ לישב קצת, ועין בא"ר שכתב שבה"ל ותיקא בשם הר"ר אביגדור דאכילה עראי דשבת י"ט חייב קבע, והוא הקשה ע"ז דא"כ פ"א פ"ד קצ"ח לסתור דלמא ביו"ט ת"ו וכו'. ועין בבר"י פ"ה, ועין לעיל סימן קס"ח מ"ש שם בשם גור"ל לענין פקדו דאין חלוק בין שבת חול, וא"כ יראה דה"ה פ"א, וכן פשטם בבר"י שם, ע"ש. והפוסקים לענין אכילת לילה הראשונה לקמן סעיף ג דמטעם דוקא משום דאכילת לילה ראשונה חובה מ"כ אפילו בבבית הא כלא"ה לא חייב ואפילו לא נרדו גשמים, עין פ"טו לקמן ס"ק י"א וכן דעת המ"א

באר הגולה

קבעו אישוי סעודתא על היין, ואפילו אי קבע בטלה דעו"ח אצל כל אדם, והוא הדין לענין ספה. והרמ"א דמביאין חולקין מ"כ דא"ר שם ב"ד מב עמוד ב' לא שנו אלא בשבתות וימים טובים שצריך לקבוע סעודה על היין אין ראה כלל. ודעת הכותב בסוף הסעודה ולכך פטר את שלאחר המזון, ופרוש רש"י שם, אכל לא יין בלבד בלא אכילה, דאין שתייה בלי אכילה, כמו שכתב בגמרות ושו"ת א"י. וכן מה שמביאין מ"כ דא"ר שם ב"ד מב עמוד וכן מנהג הסבתה לקבוע יחד ישחא אחר מוציא את חברו, ומ"כ אין ראה כל"כ, ה"ש לומר דכפת וכן דמשפיר מ"כ הסבתה לספרן יחד ועל-ידיה א"כ מקבץ כל"כ, אכל לא שחמיר דהושב קביעות גמורה לחייב בספה, דאי הכי גימא דכני הברכה שנקבעו יחד לשתות יין היו רשאי לברך על-ידיה ברכה ספור"ל, ונראה דא"ר דעת החולקין, והביאו דא"ר פ"ה דלעיל. ונראה אף שיש לדחות ראיתם ובג"ל, מפל מקום נראה לי סעוד גדול לשיטתו מ"כ דאימא בגמרא דף כ' עמוד ב': תנו רבנן, חשבו קעין מדות וכו'. אוכל ושותה בספה²⁰, וכן פ"ש בר"י שיש דעתו דעשר ישיבת הספה אכילה ושתיה ושנה, והסגנון משמע דמה דא"ר ר"ן במילא לענין דלי של פים העולם לספה שהוא חקרא בעלמא, ועל-כרחי שם מרי לענין ון דחשיב. וכן מוכח מדעת המ"כ שם שלא העמיק אלא דא"ר לשתות מים חוץ לספה לא חייב יין כלל, ועל-כרחי דלענין ון חייב בספה, אלא דצריך לומר דהוא לענין פת לא חייב אלא באכילת קבע ולא בארצי פן כיון כי האי גונא, וזהו דאימא במשנה 'אוכלין ושותין עראי חוץ לספה', מפל דשתות קבע אסור, והנהיגו ב"ן, דמ"כ לא חשיבו כלל ונלא קבי"א לה לשיטה זו כשה דוחק נר"ן בעראי לא קאי רק באכילה, והוא דחק גדול. והצאתי בעזרת השם יתברך לתנא גדול פדכ"ר, והוא הריס"א בהדושי, דכתב בה"ה דשתות ון רביעית חשיב קבע, עין שם. וממה דברכות רף לו ג"כ אין ראה כלל, דלענין ספה דבעינן 'חשיב' כעין תדור שאני בין לקלא בין להפרא, הינו דאכילת עראי והוא קביעה, אפילו לשיטת הסוברים בעלמא דכביצה חייב מן התורה בהפ"ת-הסוף, ס"כ פטור מ"כ, דגם בביתו מצוי שאוכל אכילת עראי חוץ לביתו וישעור חכמים והוא כביעה, וכן לענין שתיה, אף דבעלמא לא חשיבא קביעות לחייב בהפ"ת-הסוף אפילו שמה פטה קפיין ון. ה"כ דבעינן לענין תדורה, ואין צורך לשתות ון בקביעות חוץ לביתו, על-יין חייב בספה, פן נראה לי נכון בעזרת השם יתברך: * אם קובע עליו השיב קבע. עין במאמר מרדכי שפסק דבדידה פליג מלתא, דכל שהוא קבע עליו אף על פי שלא היה שיעור שדורך בגי'אדם לקבע עליו חשיב קבע, אף דלענין פת הפאה בכיסוין כבאר לעיל בסימן קס"ח דבעינן דוקא שיעור שדורך בגי'אדם לקבע עליו, ס"כ דבעינן 'חשיב' כעין פדורה, מל שוקובע עליו הוא קביעות להצריכו

(יה) פטור. ובבבאור הג"א חולק על זה, דלא מפטר משום זה, וגם במגן-אברהם מסיק דמשום זה לא מפטר, ולמד זכות אחר על העולם: משום דהני לה מצטער פשאין יכול לישן שם עם אשתו. והנה לפי טעם זה אם אין מצטער, כגון שאין אצלו זמן עונה עכשו, אין לו לפטר עצמו מן השנה"ע. ומשמע מכמה אחרונים, דמאן דאי אקשר לו לישן עם אשתו בספה דאין לו ספה מיוחדת, לא יבטל זמן עונה וליל שכיבתה,

שער הדין

תרגום: 1 ק"ח. (ל"ה) בגר"ל, וכן משמע במאמר-מ"כ. ובשערי-תשובה משמע כל שקובע עצמו לנה מקרי קבע: (ל"ו) פן מוכח להמציג בהפ"ת-אברהם וכן העתיק האלה ובה את דבריו, וכן הסכים הגאון רבי עקיבא איגר שכן הוא פנה הפ"ת-אברהם, וכן מוכח בשלחן-ערוך הגר"ז והב"ש ש"ר, ודלא כפרי-מגדים, עין שם: (ל"ז) וכן כתב בשערי-תשובה משם הגאון-נרדיו, עין שם: (ל"ח) והנה סתמי-אדם העתיק חקרא זו גם לענין פרות בקביעות, ואנכי לא העסקתי מפני שדבריהם המים ובשערי-תשובה בשם הגאון-נרדיו מקלין בנה, עין שם: (ל"ט) ואפילו באופן זה לא כ"כ: (מ) פריי-מגדים:

הלכות סבה סימן תרל"ט

דר כל השנה אם אפשר להיות לו סבה מתרת: ג' אכילה בספה (יט) *כליל יום-טוב הראשון (י) חובה; אפילו אכל (כ) כפזית (ס) [ס] (כא) פת (כב) יצא ידי חובתו; מכאן ואילך רשות, רצה לאכל סעודה, סועד בספה, רצה אינו אוכל (כג) כל שבעה אלא (ט) פרות הקליות חוץ לספה אוכל, (כד) לפרין אכילת מצה בפסח: הגה ו'לא יאכל כלילת הראשונה עד שימא (כה) ודאי לילה (כז) בשם א"ח, ויאכל (כו) קדם תצות לילה (מהרי"ו ומהרי"ל). ולא יאכל ביום (כז) מתצות ואילך כדי שיאכל בספה לתאבון (מהרי"ל), הימא (י) דאכילת מצה: ד' מיכל שבעת הימים קורא (יא) (ולומד) בתוך הספה.

י משנה עם כיו פסקים כ סוד חזו"ן עם ל וקצתן טו העמר סבה טו העמר קח הפחת לו סטרא זקא שכ כיו פסחיש רשי' (כו) פלגו שאר פוסקים

שערי השובה

לקמן כ"ג ויד דמיט רבתי צריך לאכל פזת פת אף לא בעי ספה, וביא' בבאיה לקמן [ס] פת. עבתי. ועני מחכמי שנקאמי דכרי לעיל דפת גמיר מינן לעונן ברכה, ולכן פסב דכלילה הראשונה לא תצא עם פת ברוטן. ע"ש. ולקאונה הך עקשיר לומר פת דכוח אכילת צבאי ואפיה חובי לילה הראשונה סטור לה קבע, ואיכ היה לעונן פת מיסדו דמגו בה קביעות לעונן ברכה ויהי לילה הראשונה משור לה קבע; ואפשר לומר דדוקא לעונן פת גטור אלא דבער לה שיעורא שאין בו כביצה כמנן חיוב לילה הראשונה למשור לה קבע, משאיכ היא ששפיעית מצד העלב שצויה אכילת קבע אפילו כביצה ורוח, מפילא דלא ממיר חיוב סנה לילה הראשונה למשור קבע ולסח זה שאין דרך לאכל חסם גוה קבע. וביים היא שפאמך קבע על לסח זה דכתיבא סטור לביכה אף לפי המחוב, וקח דבכרייג שפיר יצא ידי לילה הראשונה ביט, וביי קוה. ועני פכטריקאני שדעמו להסמיך בדיעת

באר היטב

(י) חובה. ונאמר כאן טו ונאמר טו בחג המצות, מה ללחן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות. אף כאן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות, ופי' הרא"ש דאנדרו עמים קאי דאלי"כ הא חובה פיו"ט לאכל פת ומפילא תיב בספה, וענין חובי שם דיה אי בעי אכיל וכו' דף כו ע"א, וענין חובי פכרות דף מט ע"ב דיה אי בעי אכיל וכו' דריק: (ב) פת. א"ע"ג דבשאר ימים ושעור אכילה חוץ לספה בכביצה, אכל ליל ראשון שהיא חובה טפי, אפילו לא בעי למיכל אלא בפת אסור לאכלו חוצה לה, הלכך יוצא בה גמי ידי סנה, טור. וצריך לבנה, מ"א, ע"ש. וענין עקרתן קנים צריך ה: (כ) פרות. והיו בחו"מ, אכל קרו"ט ושבת צריך לאכל בפת, אף לא בעי קנה, ע"י סימן תקסט ס"א: (י) דאכילת. ע"י סימן תעא, ועמ"א: וצ"ע אם צריך ספרים סרה וטוח לו להמלטום לשנה, ויש להסתמך.

באר הולכה

(יא) ולומד. וטבל לפי הענין, אם יש לו מנוחה בספה לומד בספה.

באר הולכה

סנה וקרינה פליא טלחא, ע"ש: * כליל יום-טוב הראשון חובה. עני משנה ברוכה, והוא מהרי"ן, וכו' לישב מה שפמחה כל הפוסקים, דכלא עם בשבת יום-טוב חובה לאכל פת ומפילא כיוצא בן התורה לאכל בספה, ומאי רבותא דליל זה. ולעניית דעמי לא אבין קשיא זה, דנפקא מינה להא דאיקא לעיל בסימן רפת דאדם הרגיל להתענות בקל יום ואכילה בשבת הוא צער לו כסוד מלאכל, דלענן נתן השבת ולא לצער, מה שאין כן פלול א' של סנה דאכילה גופא הוא מצות עשה פשאר מצות עשה ולא משום ענן נתן: * ולא יאכל וכו'. והנה קרוש כנה יבול לעשות מבעוד יום קצת על חוץ (ורוצה לומר, דישמח כל הבוס בפקום סעודה, והוא רק לדעת השלחן-ערך ויכול לשתות אפילו רביעית מן חוץ לסנה ולא צריך לבנה אפילו פשוט בשבת) וימולצאי' וברפת לישב בספה יאמר פלילה, אכן פיון דאיכר סנה ואחר-כך וכן. כמולא צריך לעשות עם הקדוש פלילה [מ"א]. ולפי זה בליל שני, לדעת הסוברים דיוכל לומר וכן ואחר-כך סנה, יכול לעשות קודש מבעוד יום קצת ויאמר ב"ס בן זמן, ויכרת' ימולצאי' ולישב בספה' יאמר פלילה [פנ"ג]. אכן מלשון הרמב"ם דכתב 'פלילה הראשונה, משמע דכלילה שניה מקרי לאכל בין השמשות משום שהוא מדרבנן, דאין קריאין בקביעה דרשמה, ודומיא דספירה בין השמשות קללון פסח פוסקים מטעם זה. וקרא דספר הפריקדום דמה שקמב 'פלילה הראשונה' הנה באגרי' שרמל, והוא הדין לדיון פחור-לארץ פלילה שניה (ובענין זה בסימן תעא סעיף ג, עין פס). ומספירה יש לחלק, והנה עקר ספירה בומנני הוא מדרבנן.

מלשנה ברוכה

וצין לחיבו לצמר שגנודנו עם אשתו שיחזר לספתו, אלא לשהן בכיתו עד עמודי-השחר: ג' (יט) כליל יום-טוב הראשון חובה. רוצה לומר, דכליל יום-טוב הראשון מחייב לאכל בספה (מא) ואפילו אם אינו אוכל אלא פזית, מה שאין כן פליל זה וכלילה, אפילו בשבת יום-טוב דמחייב לאכל פת, אינו מחייב לאכל בספה אלא אם איכל יותר מכביצה דהוי אכילת קבע. והטעם דלילה זה חמיר, דגמרין 'המשה עשר' 'המשה עשר' בחג המצות, מה התם נק לילה הראשונה חובה מכאן ואילך רשות, אף הכי גמי לעונן ספה: (כ) פזית. דכיון דגמרין מחג המצות, (מג) לגמרי גמרין מזה, מה התם פכזות דגן אף הקא פכזות דגן: (כא) פת. ולא (מג) מיני פרימא, דקפיקא דאדיתא הוא, וגם לא פת מיסדן אלא פת גמוריא (שע"ח): (כב) יצא ידי חובתו. דאף-על-גב דבשאר ימים ושעור אכילה חוץ לספה פכביצה, אכל ליל ראשון שהוא חובה טפי, (מד) אפילו לא בעי למיכל אלא פזית אסור לאכלו חוצה לה, (מה) הלכך יוצא בה גמי ידי סנה וצריך לבנה לישב בספה' על זה; (מו) והינו כשאין לו יותר, אכל אם יש לו, כדאי מן הנכון שיאכל יותר מכביצה, לצאת עם בדיעת (מז) הסוברים דלצאת ידי מצות עשה בענין שיאכל שעור המחוב

שער הציצין

(מא) לא התיקמי פה מה שפסב טפ"ז דכנה שהוא חובה אפילו נרדו גשמים חוב, דהלא אנו חיינן שמחזר לא רצה לקבץ מספרים בענין זה והוא פלגא רבוקא. דכמה מגדולי ראשונים סביר דמטענר פטור גם פלילה ראשונה, ולכן לא התקין כלל ענין זה, וכן מצוד בטאמר-טורדכי דדיעת טרן לפטר גם כליל א', ודברי המסדר הוא כפשוטו לעניות דעה, כמו שפסקו בפנים: (מב) רמ"ן: (מג) הרא"ש והג"א בבארו. והנה דירושלמי מפזי לה בזה, אכן נקטינן לחקרא דהפיקא דאדיתא היא: (מד) והינו קדם שקיים מצות אכילה בספה, אכל לאחר שקיים, דינו פשאר ימי סנה שביבול לאכל בכיזה חוץ לספה (מא) [אחרונים]: (מה) קמן אבוקים ור"א: (מו) פ"ט: (מז) ר"ן: (מח) פ"ט: (מט) פ"ט: (נ) ולא הוי פסל לענין מצה דאינו יכול לבנה 'אל אכילת מצה לאחר תצות, דהקא לא גריציא משאר ימים: (נא) דשמא עבר זמן חובתו של לילה ראשונה:

הלכות ספח סימן תרל"ט

ביאורים ומוסכמים

[משנ"ב ס"ק יח]

אָלָא וְשֵׁן בְּכִיתוֹ יָד עֲמֻדַי הַשְּׁתֵּרֵי.⁽²⁵⁾

25) ואם כבר קם ממטונו, מבואר בשע"צ להלן (סי"ק עז) לגבי הדין לחזור לישון בסוכה לאחר שנכנס לביתו כשירדו גשמים, שאם אינו לבוש בבגדיו אך אינו שוכב במטונו, הפמ"ג כתב שאינו חייב לחזור לסוכה, והבכורי יעקב הסתפק בדבר ויש לעיין אם הוא הדין בענייננו.

[משנ"ב ס"ק יט]

לְאָלָא בְּסִפְחָא⁽²⁶⁾ וְכוּ', אָף הָכִי נִפְי לְעֵנִין סִפְחָא.⁽²⁷⁾

26) ואף שהאכילה בשבת ויום טוב היא חשובה מחמת שהיא מחויבת, ומודע אם כן אינה מתחייבת בסוכה אף בכזית [וכן העיר השפת אמת (סוכה כו, א), וראה לעיל (סי"ק טז)]. כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ט דבר הלכה אות ו) שכיון שאין השיבות האכילה שייכות לסוכה אלא רק לשבת ויום טוב, אין היא חשובה כלפי הסוכה להתחייב בה אף בכזית.

27) ואם לא כיוון בליל יום טוב הראשון באכילת הכזית הראשון לשם קיום מצות סוכה, כתב בביה"ל לעיל (סי"ט ס"ד ד"ה ו"א) שלדעת השו"ע (סי' תעה ס"ד) יצא בדיעבד [שאף שלהלכה מצוות צריכות טוהר, מ"מ בעיני אכילה הכוונה אינה מעכבת משום שנהנה באכילה, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תעה ס"ק לד) בביאור הדבר], ולדעת הב"ח (שם) לא יצא [וראה משנ"ב בסי' תעה שם].

והכוונה שיש לכוון באכילת הכזית בלילה ראשון, כתב החו"ד"א (מורה באצבע סי' ט דין רצ) שצריך לכוון בפירוש אף על מצות אכילה בסוכה בליל ראשון [הנלמדת מהיקש ממנו] מלבד הכוונה הכללית של מצות ישיבת סוכה בכל ימי החג, וכן מבואר במטה אפרים (סי' תרכה ס"ג), וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם ס"ג).

[משנ"ב ס"ק יז]

אָף הָקָא בְּכִזִּית דְּנָן.⁽²⁸⁾

28) ושיעורו לפי מדידת זמנינו, כתב בספר שיעורין של תורה (שיעורי המצוות אות כד) שהוא כשיעור שני שליש מביצה ביטנית של זמנינו עם קליפתה, ולענין מידות השיעורים, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תפו ס"ק א).

[משנ"ב ס"ק כא]

וְכֵן לֹא פֶת כִּיסְיָן אָלָא פֶת גְּמֹורָא.⁽²⁹⁾

29) ואף שלענין לצאת ידי חובת אכילת מצה בטרוקנין, שדינו כפת הבאה בכיסנין, כתב לעיל (סי' תסא ס"ק ט) שיוצא ידי חובה, ואם כן לכאורה כמו כן היה אפשר לצאת בפת הבאה בכיסנין בסוכה, הנלמדת ממנו, תירץ הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ד הע' קלא) שכיסנין אינם ממש כולם אלא סוג אחר של לחם, מה שאין כן טרוקנין שהוא ממש כולם, ורק שאין רגילים לקבוע עליו סעודה, ובפסח הוא נחשב כמצה מפני שהוא לחם עוני וראה קהלות יעקב (ברכות סי' כה) מה שכתב בזה.

ולענין פת גמורה שעשויה ממי פירות, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק טו ומש"ב ס"ק ט"ו תרמג) שאין לצאת בה ידי חובה בלילה הראשון, מפני שיש לעשותה באופן שהיה שייך לצאת בה ידי מצות מצה, כיון שהמקור למצוה זו הוא מגויהרה שוה ממוצה. אכן המשנ"ב לא העתיק חידושו זה [וראה להלן].

והאם יש להקפיד שלא לאכול את הכזית ראשון עם דבש, בשו"ת יד אליהו (פסקים סי' כג אות א) כתב שאין לאוכלו עם דבש, מפני שטעמו מכבול את טעם הפת, וכשם שלענין מצה יש הקפדה על

זה, וכן הסתפק בזה בספר בית השואבה (ריני ערב סוכות אות ד), העיר על הצליח (פסחים קח, א) שכתב שאין סוכה דומה למצה בדבר זה. מאידך, דעת הגר"ח מבריסק (הליכות הגר"ח ע"מ צח) שאין שייך לומר לגבי מצות סוכה שהטעם של מאכל הרשות מבטל את טעמו של המאכל של מצוה, כיון שלא נאמר זאת אלא לגבי מצה שהיא בעצמותה מאכל של מצוה, ולכך אין לבטל את טעמה, אך לא לגבי סוכה שהמצוה בלילה הראשון אינה אכילת פת אלא ישיבה וקביעת בסוכה [על ידי אכילת פת], וכן העיר הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם ח"א על סי' זה אות ה), ספר הסוכה פסקים הערות אות יח) על היד אליהו שעיקר הלימוד ממצה אינו אלא על קיום המצוה על ידי פת, אך לא על הצורך בטעם דגן, והוסיף, שהגר"ד בהר"ן הקפיד לאכול את הכזית הראשון רוקא עם דבש או ליפתן, משום חיוב מצוה ושמתח יום טוב, ולפיכך דעתו (הליכות שלמה סוכות פ"ט דבר הלכה אות ז) שמי שרצה לחוש לשיתת ידו אליהו יאכל כזית בלי דבש לאחר שסיים לאכול כזית עם דבש.

[משנ"ב ס"ק כב]

בְּאֶכְלִיתָ הַפָּנִיחַ יִתֵּר מִכְּדֵי אֶכְלִיתָ פָּרִיס.⁽³⁰⁾

30) ושיעורו לפי מדידת זמנינו, כתב בספר שיעורין של תורה (שיעורי המצוות אות ל), שלכתחילה נכון שיאכל את הכזית הראשון בתוך שתי דקות, ועל כל פנים יזהר שלא ישנה באכילת הכזית יותר מארבע דקות, ולענין מידת כדי אכילת פרס, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תעה ס"ק מג).

ולענין דיבור תוך כדי אכילת הכזית הראשון, דעת הגר"ש אלישיב (הגר"מ גרוס בשמו), ארבעת המינים כהלכתם הוספות לתשובות גדולי הפוסקים ע"מ א) שאין בכך איסור משום הפסק בשיעור כדי אכילת פרס, אלא שיש להקפיד על כך משום שיש למהר באכילת הכזית, שאף שלא נפסק כירושלמי שחייבים לאוכלו כולו בבת אחת, מ"מ יש למהר כפי האפשר, ואף במטה אפרים (סי' תרכה ס"ב) מבואר שמצוה מן המובחר ללעוס ולבלוע את כל הכזית שאוכל בשעת ברכת המוציא בבת אחת.

ומלשון המשנ"ב [שלא כתב להקפיד לאכול בכדי אכילת פרס אלא לגבי הכזית], דקדק הגר"ח"פ שייברג (קובץ המועדים סוכות ע"מ תשז) שמי שמחמיר לאכול שיעור של יותר מכביצה בלילה הראשון אינו צריך להקפיד שלא יעבור שיעור כדי אכילת פרס במשך אכילת כל הכביצה, וכן משמע בשע"צ לעיל (סי' תריב ס"ק ה) ששיעור כדי אכילת פרס נאמר רק על כזית ולא על יותר מזה מלבד לענין יום הכיפורים, ושלא כדברי המטה אפרים (שם) שכתב שיש להקפיד אף על שיעור יותר מכביצה שלא יעבור שיעור כדי אכילת פרס [וראה שיעורי מן הגר"ש אלישיב ברכות מא, א, ע"מ תמוט], וראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (סי' ד"ה בכיזה).

[שע"צ ס"ק מד]

שִׁכּוּל לְאָלָא בְּכִיזָה חוץ לְעֵנִי.⁽³¹⁾

31) היינו לבאורה שלא בתוך אותה סעודה, שאילו בתוך אותה סעודה נראה שאסור, כפי שכתבו בשו"ת שואל ומשיב (רביעאה ח"ג סי' יא) ובשו"ת בנין שלמה (ח"א סי' מא) שמי שאכל בסוכה יותר מכביצה [בשאר ימי החג] ונכנס לביתו, אסור לו להמשיך לאכול בביתו אף פחות מכשיעור, מפני שאכילה זו נחשבת כהמשך לאכילה שהתחיל בה, וכחלק מאכילת קבע, וחייבת בסוכה, וכן מבואר במאירי (סוכה כו, א ד"ה אמר), וכן מבואר המשך במילואים עמוד 71

